

župi i župnicima. Ono se čak nije vezalo za mjesto, pogotovo ni za kakve privilegije, niti je imalo zadatak obraćanja heretika, nego je životom i putujućim naviještanjem svjedočilo Isusovo evanđelje.

U svakom slučaju, ova je knjiga, pisana vrlo pregledno i čitljivo, uz važne informacije koje su popraćene i kratkim teološkim osvrtima, vrijedan doprinos našem pastoralnom radu. Uz knjigu *Pastoral grada* fra Stipe Nimca, jednoga od autora i ove studije, ona svakako treba biti nezaobilazan priručnik u posebnoj pastoralnoj teologiji.

Fra Ivan Šarčević
ivansar@bih.net.ba

Biblijske pjesme

Miro GAVRAN, "Biblijske pjesme", *Pjesme*, Mozaik knjiga, Zagreb, 2013., 14 x 20 cm, 108 str.

Više od tri i pol milijuna ljudi u Hrvatskoj i u svijetu vidjelo je kazališne izvedbe dramskih tekstova suvremenog, relativno mladog (rođ. 1961.) hrvatskog književnika Mire Gavrana. *Teatar Gavran*, koji je pisac osnovao sa suprugom Mladenom, vrsnom glumicom, kojima se kao talentiran glumac pridružio i njihov sin Jakov, izvodi isključivo njegova djela. Isto čine dva inozemna festivala pod nazivom *Gavranfest*, jedan u Slovačkoj, a jedan u Poljskoj. U zemlji i inozemstvu izvedeno je oko 250 premijera Gavranovih kazališnih tekstova.

Ako su nekome statistički podaci suhoparni, to nipošto ne vrijedi kad je riječ o književnom stvaralaštvu Mire Gavrana. Umjesto dojma opisana riječju suhoparnost, ovdje bi više pristajali izričaji divljenja. Uz drame, naime, Gavran je napisao također brojne pripovijesti. Veoma su duhovite i pedagoški primjerene svaka od njegovih devet knjiga za djecu i mlade. Od Gavranovih romana spomenut ću ovdje samo ona tri koja su inspirirana biblijskom tematikom, sa sasvim suvremenom ljudskom problematikom. To su *Judita*, *Krstitelj* i *Poncije Pilat*. Djela Mire Gavrana prevedena su na 35 jezika. Pri završetku godine 2013. Gavran je u bogati mozaik svog opusa dodao i zbirku pjesama pod jednostavnim naslovom *Pjesme*. Zbirka je sastavljena od tri ciklusa pjesama i jedne poeme. Listam ih po redu, s tek ponekim podatkom o svakoj od njih. Ostale zanimljivosti o njima čitatelj će naći u knjizi, u "Autorovoj napomeni" (str. 104-105).

Ciklus “Neupotrebljivi zapisi” Gavran je objavio ranije u časopisu *Republika* i u sastavu svoga romana *Klara*. Poema “Hrvatska 1991.” trostruko je već bila objelodanjena: kao Katalog izložbe Galerije Studentskog centra u Zagrebu, zatim kao mapa grafika s crtežima Ivana Lovrenčića te u časopisu *Republika*. Ta je poema emitirana i na Hrvatskom radiju. Ciklus pjesama “Staromodne pjesme”, s par iznimaka, objavljena je u *Književnoj reviji*. Četvrti i završni dio Gavranove zbirke pjesama jesu “Biblijske pjesme”, koje je spjevao u mjesecu travnju 2013. u Malom Lošinjju, a već su se u svibnju pojavile u jubilarnom 500. broju Matičina dvotjednika za kulturu *Vijenac*.

U ovom osvrtu na Gavranovu zbirku *Pjesme* zadržat ću se po koji trenutak samo na “Biblijskim pjesmama” koje sam čitao sa zadovoljstvom ranije u *Vijencu*, a zatim ponovo u zbirci. Te pjesme čitam za sebe, tiho u sebi, i naglas, neke i pred drugima. Svaki put i na svaki način doživljam istost i drukčijost svježine i prodornosti svake od tih sedam pjesama.

Riskantno je pokušati izreći makar i samo po koju riječ o svakoj pojedinoj Gavranovoj biblijskoj pjesmi. Pjesme se ne mogu prepričati. Dok ipak namjeravam reći nešto o njima, doživljam opravdanost upozorenja L. Wittgensteina: “O onome o čemu se ne može govoriti, o tome se mora šutjeti.” Ipak, i sam je L. Wittgenstein bio svjestan, i teoretski i u praksi, da biće riječi, *homo loquens*, mora govoriti, pazeci, međutim, da pri tome sačuva dignitet onoga o čemu govori.

Četiri prve Gavranove biblijske pjesme su “Adam”, “Potop”, “Mojsije” te “Josip i njegova braća”. Pjesma “Adam” pisana je iz perspektive bilo kojega ljudskog bića. U toj pjesmi se zrcali, bez izričita spomena Boga, istina koju je sam Bog izrekao: “Nije dobro da čovjek bude *sam*” (Post 2,18). Naš pjesnik konstatira: “Da je (čovjek) ostao sam/ Ne bi bio siguran/ Ni da je živio”. Ova pjesma predstavlja pjesnikovo pridruženje iskonskom slavlju braka, i to s Bogom, liturgijskom slavlju s prvih stranica Biblije.

Pjesma “Potop” pisana je s gledišta Noine djece, s gledišta čovječanstva u dubokoj krizi. Teška kriza za neiskusne i malodušne izgleda kao završetak svega. A ipak, ona može i treba postati “novi početak”, “uvod u život/ koji tek trebamo izgraditi”. Pjesma “Mojsije”, pisana s aspekta bilo kojega ljudskog bića ili zajednice, jest otvaranje očiju nutrine u svrhu razlikovanja između snova i ostvarenja samih snova. Dobro je što neki snovi ostaju zauvijek snovima. Pjesma “Josip i njegova braća” pisana je iz perspektive Josipa Egipatskoga. Ni ljubomora, ni izdaja, ni mržnja, ni zavist...

njegove nedosljedne braće nisu uništili tog mladića. Naprotiv, on je svojim postupcima preokrenuo ono što je mračno u nešto svijetlo i izgrađujući, preobrazio ih je tako da su postali "djelići Božjega plana".

Tri Gavranove novozavjetne pjesme mogle bi se teološkim rječnikom nazvati Kristovski događaj, vjera u Kristov spasenjski čin, verificiranje vjere životom. Pjesma "Golgota" napisana je iz perspektive bilo koga, svakog zemljanina. Usmjereni pogledom na Golgotu, s raznim motivacijama, ljudima se otvaraju vrata spoznaje da postoje nedokučivi Božji planovi. Pjesmom "Uskrsnuće i život" poetskom jačinom pjesnik obznanjuje da se golgotski, kristovski događaj, koji je nedokučiv "ljudskim namislama", tiče ljudskoga bića do njegove srži. U kojem smislu? "Beskrajna ljubav/ Kojom nas je zagrlio/ Bila je dovoljna/ da povjerujemo i mi najsumnjičaviji". Za ovu pjesmu od 42 riječi imam jednu malu terminologijsku sugestiju. U njezinu idućem izdanju zamijenio bih riječ "uznesenje" riječju "uzašašće". Pjesma bi time dobila adekvatniji kristološki izričaj, a ostao bi sasvim sačuvan slogovni ritam pjesme.

Postoji li netko na koga bi se egzemplarno moglo pokazati što se to događa s čovjekom kojega zahvati kristovski događaj, ta "beskrajna ljubav"? U pjesmi "Pavao" ima riječ sam Razapeti i Uskrsli. U događaju vjere potreban je čovjekov odgovor, i to cijelom egzistencijom. Pjesnik to poetskim zorom ovako izriče, riječima Uskrsloga: "Ali prije nego što progledaš/ Morat ćeš oslijepjeti".

U ovom osvrtu pokazao sam tek na poneki aspekt svake od sedam Gavranovih "Biblijskih pjesama". Suvremena hermeneutika je jasna. Tekst i njegov čitatelj su u dijalogu. Čitatelj komunicira sa "svijetom teksta" (P. Ricoeur). To je njihovo međusobno upoznavanje, prijateljavanje, interpretiranje. Stoga je ovo što sam dosad napisao o Gavranovim pjesmama zapravo suviše za druge. Dovoljno bi bilo ustvari da sam samo najavio književnu novost jednom rečenicom koja bi mogla glasiti ovako: "Miro Gavran je objavio sedam biblijskih pjesama", i ništa više.

Gavranovo je ime garancija da se tu radi o nečemu novome i kvalitetnome u hrvatskoj književnosti, a svaki čitatelj, naime, može imati sasvim osoban susret s tim pjesama. Naravno, kao što sam i ja učinio, sve ono što se u čitatelju događa dok čita pjesme, može pokušati, ali samo pokušati, prenijeti drugima. Nakon malo prije navedene rečenice kojom bih mogao najaviti Gavranove "Biblijske pjesme", još bih možda dodao Augustinovu sugestiju: "Tolle, lege; Uzmi, čitaj!" Uz navedene dvije rečenice neobavezno i usputno mogao sam napomenuti za knjigu u kojoj se nalaze "Biblijske

pjesme” Mire Gavrana, da je ta zbirka grafički opremljena brojnim ilustracijama Marka Jovanovca. Spomenuto, ali i sve ostalo u vezi s tom knjigom, najprikladnije je da vidi sam čitatelj.

Nakon svih tih izrečenih ograda, ipak ću se usuditi za nekoliko završnih, možda i zaključnih rečenica o Gavranovim “Biblijskim pjesmama”. Svaka Gavranova biblijska pjesma jest pjesnički izričaj, poetska interpretacija četiriju tema iz prvoga dijela Biblije i triju iz drugoga dijela, tj. iz Staroga i Novoga zavjeta. Njihovu zajedničku oznaku, kao i oznaku koja vrijedi za svaku Gavranovu biblijsku pjesmu pojedinačno, čini mi se da najadekvatnije izriče sintagma G. Marcela. Francuski kršćanski egzistencijalist bi rekao da je to “stvaralačka vjernost”. Pjesnik je sasvim oslonjen na biblijski tematski sadržaj, vjeran je tome sadržaju. Istodobno, ništa se u tim pjesmama ne ponavlja doslovno iz Biblije. Sasvim je to nov, kreativan izričaj pjesnikova istovremena druženja s Biblijom i suvremenošću.

U takvom vjernom i stvaralačkom druženju s biblijskim temama pjesnik je, pretpostavljam intuitivno, na tragu smjernica dokumenta “Tumačenje Biblije u Crkvi” u onom dijelu preporuka Papinske biblijske komisije koji zastupa “ponovno čitanje (relectures)” (EB 1428) biblijskog teksta, koje razvija nove aspekte značenja.

Čitatelj ovih redaka vjerojatno prepoznaje da osobno ne skrivam zadovoljstvo zbog pojave sedam “Biblijskih pjesama” Mire Gavrana. Uz ostale, imam za to i hermeneutičkih i estetskih razloga. Da bih barem dijelom dotaknuo te svoje razloge, navodim dva komplementarna stava, jedan P. Tillicha, drugi I. Goluba. Konceptualni jezik, svrsishodan je za znanost, svaku, pa i teološku. Nije međutim, prema P. Tillichu, sasvim dostatan da artikulira dimenziju susreta s Bogom (UDB 10,217). P. Tillich time nipošto ne sugerira prestanak sustavne teologije. Ali je uz nju potrebno još nešto što je formalno drukčije. Akademik I. Golub, poznati hrvatski teolog i pjesnik, u svojoj knjizi *Prijatelj Božji* (str. 86) otkriva što je to “još nešto” što može dati okus profesionalnoj teologiji i znanstvenom egzegetskom razlaganju Biblije. U ovom našem vremenu, piše I. Golub, treba stati “nadasve na prag estetike”.

Pero Vidović
pvidovic@ffdi.hr